

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ S/3 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЪ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

Махсус сон

№ S/3 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

Специальный выпуск

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
Special Issue

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамрокулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон

Республикаси Судьялар олий кенгаши
хузуридаги Судьялар олий мактаби

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети хузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги

Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Ҳайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Тахририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами бериледи.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ***Шоев Иззатулло Хусенович*

СУДЕБНОЕ ДЕЛО В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ 7-15

Mirsoatova Sayyora Turg'unovna

KALTAMINOR MADANIYATINI DAVRIY MADANIY SANALASH MUAMMOLARI (sopol idishlar va uy-joylar misolida) 16-21

*Музаффаржон Мансуров*СОВЕТ ИТТИФОҚИ ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ТАШҚИ ТУРИЗМ
РИВОЖЛАНИШИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ..... 22-32*Qodirova Ra'no Mamirjonovna*

O'ZBEKISTON SSR MAKTABLARIDA TARIX VA IJTIMOY FANLARNI O'QITILISHI (XX asrning 30-yillari) 33-38

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ*Пардаева Шаҳноза Абдинабиевна*ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР МОЛИЯВИЙ ОҚИМЛАРИНИ БОШҚАРИШДА
СТРАТЕГИК БОШҚАРУВ ҲИСОБИНИНГ РОЛИ ..... 49-45*Камчибеков Фарход Олимжонович*ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ВА КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ ЖАҲОН
ТАЖРИБАСИ ..... 46-53*Баратов Махсудали Назиралиевич*МИКРОМОЛИЯЛАШТИРИШНИНГ ЧЕТ ЭЛ ТАЖРИБАСИ ВА ИЖТИМОЙ МУАММОЛАРНИ
ҲАЛ ЭТИШДАГИ РОЛИ ..... 54-61*Nosirov Ilkhom Abbosovich, Ermatov Ilmidin Toshmatovich*ENVIRONMENTAL MANAGEMENT OF THE USE OF NATURAL RESOURCES IN THE
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UZBEKISTAN ..... 62-71*Nasirxodjaeva Dilafruz Sabitxanovna, Nurboyev Jalaliddin Mamadievich*O'ZBEKISTON MAXSUS IQTISODIY ZONALARINING EKSPORT KO'RSATKICHIGA TA'SIR
ETUVCHI OMILLAR REGERESSION TAHLILI ..... 72-78*Aliyev Maruf*

HOW TO IMPROVE THE SOCIAL PROTECTION SYSTEM? 79-85

*Ачилов Уйғунжон Улуғбекович*ПЕНСИЯ ЖАМҒАРМАСИ ДАРОМАДЛАРИ ҲАЖМЛАРИГА ОМИЛЛАР ТАЪСИРИНИНГ
ЭКОНОМЕТРИК ТАҲЛИЛИ ..... 86-92*Ashurov Maxammadjon Sotvoldievich*O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI INNOVATSION MODELGA O'TISHINING AYRIM
YO'NALISHLARI ..... 93-99*Абдуллаева Зулфия Иззатовна*МЕҲМОНХОНАЛАРНИ КЛАСТЕРЛАШ - МЕҲМОНХОНА БИЗНЕСИДА БОШҚАРУВНИНГ
САМАРАЛИ ШАКЛИ ..... 100-106*Қурбонов Сирожиддин Қурбонович*МЕҲНАТ БОЗОРИДА ИШЧИ КУЧИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ
ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ 107-113

Ismanov Ibroxim Nabiyevich

MHXS MUVOFIQ KONSOLIDATSIYALANGAN MOLIVAVIY HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISH
TEXNIKASI 114-126

Turobov Sherzod Alisherovich, Namozov Bekjon Bo'ron o'g'li

TIJORAT BANKLARI FAOLIYATI TAHLILINI TASHKIL QILISH 127-133

Bahodirov Shohruh Bahodir o'g'li

O'ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARI BOZORINING RIVOJLANISHI VA UNING
MAKROIQTISODIY KO'RSATKICHLARGA TA'SIRI 134-143

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Tojaliyev Abdunosim Abdulxakimovich

INNOVATSIYA VA IJTIMOYIY MADANIY RIVOJLANISH 144-154

Sagdullayeva Dilbar Shuxratovna

FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARI YOSHLAR IJTIMOYIY FAOLLIGINI OSHIRISH OMILI
SIFATIDA 155-162

Abdumalikov Abdulatif Abidjanovich

ATROF MUHITGA INNOVATSION MUNOSOBATNI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOYIY-
FALSAFIY ASOSLARI 163-168

Xalliyev Jasurbek Iskandarovich

OGAHY TARIXIY ASARLARIDA BILISH TUSHUNCHASI BILAN BOG'LIQ ERONIY QATLAMGA
OID MA'RIFIY-FALSAFIY ISTILOHLAR 169-173

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Raximjonova Dilshodaxon Abubakir qizi

AN'ANAVIY TERMINOLOGIYA MAKTABLARI 174-180

Осипова Агата Викторовна

СЛОЖНОСТИ ОБУЧЕНИЯ ПАДЕЖНОЙ СИСТЕМЕ РУССКОГО ЯЗЫКА УЗБЕКОЯЗЫЧНЫХ
УЧАЩИХСЯ 181-186

Ахмедова Азиза Комиловна

БАДИЙ ОБРАЗ ТАСНИФИ, ТИПОЛОГИЯСИ ВА БАДИЙ-ФУНКЦИОНАЛ
ХУСУСИЯТЛАРИ 187-191

Кучкарова Ҳафиза

НЕМИС АДАБИЁТШУНОСЛИГИДА ЖАНРНИНГ ЎРНИ 192-196

Комилова Муяссар Мавжудовна

ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА РАЗВИТИЕ РУССКОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ ВОЕННОГО
АКАДЕМИЧЕСКОГО ЛИЦЕЯ ПРИ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОМ ОБУЧЕНИИ 197-203

Mirodilova Nargiza Mirvaliyevna

THE SEMANTIC - STRUCTURAL PRIORITIES OF ICT TERMINOLOGY 204-207

*Shirin Dadabayeva*COMPARATIVE SUPERSYNTACTIC INTEGRITY IN THE UZBEK AND ENGLISH
LANGUAGES .....

208-213

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР*Turdiyev Bexruz Sobirovich*

IBN SINONING HUQUQIY TA'LIMOTLAR RIVOJIDA QO'SHGAN HISSASI .....

214-220

*Матчанов Фахриддин Курамбой ўғли*МАҲКУМЛАРНИ АХЛОҚАН ТУЗАТИШ ВОСИТАЛАРИНИ ҚЎЛЛАШ БЎЙИЧА АЙРИМ
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ .....

221-226

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ*Боборахматов Бобир Бўриевич*ЕНГИЛ АТЛЕТИКАНИНГ ЮГУРИШ ТУРЛАРИ БЎЙИЧА КЎП ЙИЛЛИК ТИЗИМЛИ
БОШҚАРИШ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯСИ .....

227-233

Uraimov Sanjar Ro'zmatovich

BOSHLANG'ICH MAKTAB O'QUVCHILARINING JISMONIY FAOLLIGINI BAHOLASH .....

234-238

*Shamuratov Jasur*O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA JISMONIY TARBIYA DARS JARAYONLARINI
TAKOMILLASHTIRISHDA YANGICHA PEDAGOGIK YONDASHUV .....

239-243

*Fedotova Kristina Anatolevna*THE SIGNIFICANCE OF INTEGRATING LANGUAGE SKILLS IN THE PROCEDURE OF THE
ENGLISH LANGUAGE TEACHING .....

244-250

*Устоев Абдураззоқ Қурбонович*ЮҚОРИ МАЛАКАЛИ КУРАШЧИЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ЖАРАЁНИДА ПСИХОЛОГИК ҚЎЛЛАБ-
ҚУВВАТЛАШ .....

251-256

Ismoil Rustamov

CHOLG'U IJROCHILIGIDA DOIRA USULLARNING AHAMIYATI .....

257-263

*Erkaboyev Oybek Muhammadjonovich*X VA XI SINIF O'QUVCHILARINING JISMONIY TAYYORGARLIGINI CHAQIRUVGA QADAR
BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK-2021 TESTLARI BILAN QIYOSIY BAHOLASH .....

264-268

*Usmanova Dilnoza Muratovna*THE ROLE OF PROJECT METHODS IN REVEALING CREATIVITY OF ENGLISH
TEACHER .....

269-275

*Atabayeva Mavjuda Rustamovna*O'ZBEKISTON TABIIY GEOGRAFIYASINI O'QITISHDA KLASTER METODI ORQALI TANQIDIY
FIKRLASH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH .....

276-282

*Fayzullayeva Madina Abdumo'min qizi*TA'LIM KLASTERI SHAROITIDA TA'LIM JARAYONINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA
TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING METODIKASI .....

283-289

Salimova Shahlo Sayfulloyevna

BO'LAJAK TEXNOLOGIYA O'QITUVCHILARINI MAKTABDA PSIXOLOGIK XAVFSIZ TA'LIM MUHITINI LOYIHALASH UCHUN TAYYORLASH 290-296

Matchanova Nargiza To'lqinovna

O'ZBEKISTONDA XORIJIY TALABALARNING IJTIMOY MOSLASHUV MUAMMOLARI 297-304

Erkaboyeva Feruz G'ayratovna

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHILARNING OG'ZAKI NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA O'YIN VA O'YINCHOQLARNING O'RNI 305-309

Bozorova Aziza Saidmurot qizi

MAKTAB O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK TA'LIM MASALALARI (boshlang'ich ta'lim misolida) 310-315

Сулайманова Дилдора Назаровна

КРЕАТИВ ТАФАККУР ТУШУНЧАСИНИНГ ФАЛСАФИЙ ВА ПЕДАГОГИК МАНБАЛАРДАГИ ТАЛҚИНИ 316-325

09.00.00 - СИЁСИЙ ФАНЛАР

Фаррух Эшмаматов Эшқобил ўғли

СИЁСИЙ МАФКУРА – ЖАМИЯТ РИВОЖИ ВА ШАХС ФАОЛИЯТИНИНГ АМАЛИЙ АҲАМИЯТИНИ БЕЛГИЛАБ БЕРУВЧИ МУҲИМ ҒОЯЛАР ТИЗИМИ СИФАТИДА 326-334

13.00.00 – Педагогика фанлари

Matchanova Nargiza To'liqinova

"Tarix va psixologiya" kafedrası o'qituvchisi

Ma'mun Universiteti NTM

Email: prezident2888@mail.ru

+998 94 314 01 54

O'ZBEKISTONDA XORIJIY TALABALARNING IJTIMOIIY MOSLASHUV MUAMMOLARI

Аннотация. Maqolada Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali misolida O'zbekistonda o'qish davomida xorijiy talabalar duch keladigan bir qator umumiy muammolar muhokama qilingan. Shu jumladan, xorijiy talabalar kelgan mamlakatlarning o'ziga xosligi va ularning moslashuvining asosiy bosqichlari o'rtasidagi bog'liqliklar ochib berilgan.

Kalit so'zlar: moslashuv, ijtimoiy moslashuv, ijtimoiy muhit, xorijiy talabalar, ta'lim, madaniyat, muloqot.

Матчанова Наргиза Тулкиновна

преподаватель кафедры "История и психология"

негосударственного образовательного

учреждения "Университет Ма'муна"

ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация. В статье рассматривается ряд общих проблем, с которыми сталкиваются иностранные студенты во время обучения в Узбекистане на примере Ургенчского филиала Ташкентской медицинской академии. Среди них выявляются связи между характеристиками стран, куда приезжают иностранные студенты, и основными этапами их адаптации.

Ключевые слова: адаптация, социальная адаптация, социальная среда, иностранные студенты, образование, культура, общение.

Matchanova Nargiza

Teacher of the "History and Psychology"

department of Mamun University

non-state educational institution

PROBLEMS OF SOCIAL ADAPTATION OF FOREIGN STUDENTS IN UZBEKISTAN

Abstract. The article discusses a number of common problems faced by foreign students while studying in Uzbekistan using the example of the Urgench branch of the Tashkent Medical Academy. Among them, the connections between the characteristics of the countries where foreign students come and the main stages of their adaptation are revealed.

Key words: adaptation, social adaptation, social environment, foreign students, education, culture, communication.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3SI3Y2023N42>

Kirish. Hozirgi kunda dunyoda xalqaro ta'lim aloqalari jadal rivojlanib, tobora ko'proq yoshlar uchun xorijda oliy ta'lim olish imkoniyatlarini ochib bermoqda. Statistika qo'mitasi bergan ma'lumotlariga ko'ra, 2021-2022 o'quv yili boshida Respublikamizdagi oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan xorijlik talabalar soni 5140 nafarni tashkil etgan. 2021-2022 o'quv yilida Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali (TtaUf)ga 549 nafar xalqaro talabalar qabul qilindi. Ayni paytda TtaUf da 7 ta davlatdan 949 nafar xorijiy talabalar tahsil olmoqda. Biroq, xorijiy talabalar sonining o'sishi ularning yangi muhitga, boshqa madaniyatga va O'zbekistonda yashash sharoitlariga moslashishi bilan bog'liq bo'lgan masalalarni keltirib chiqaradi.

Uslubiy asos. Ijtimoiy moslashuv - individning ijtimoiy muhitga doimiy faol moslashish jarayoni va bu jarayonning natijasidir. Ijtimoiy moslashuv uzluksiz xususiyatga ega ekanligiga qaramasdan, uni, odatda, individning o'z faoliyatini va o'zini o'rab turgan ijtimoiy davrasini tubdan o'zgartirish davrlari bilan bog'laydilar. Moslashish jarayonining ijtimoiy muhitga faol ta'sir etish ko'rinishi va muhitdagi maqsad va qadriyatlarni kelishuvchanlik bilan, passiv qabul qilish ko'rinishi bo'ladi. Ijtimoiy moslashuv shaxs ijtimoiylashuvining asosiy ijtimoiy-psixologik omillaridan biridir. Ijtimoiy moslashuvning samaradorligi ko'p jihatdan individ o'zini va o'zining ijtimoiy aloqalarini qanchalik o'xshash (adekvat) anglashiga bog'liq.

Ijtimoiy moslashuv - bu shaxsning begona madaniy muhitga o'rganishi, uni qabul qiluvchi jamiyatning turmush tarzini belgilaydigan me'yor va qoidalarga ko'nikish jarayonida xulq-atvor stereotiplarini o'zgartirishning alohida turi. Qizig'i shundaki, bu jarayon mezbon madaniyatning o'zida ma'lum o'zgarishlarni o'z ichiga oladi, chunki yangi kelganlar mahalliy aholi uchun noodatiy tuyulishi mumkin bo'lgan va o'zlarining xatti-harakatlari va tafakkurida har xil reaksiyalarni keltirib chiqaradigan harakatlar shakllari va fikrlash tarzlarini namoyish etishlari mumkin.

Moslashuv subyektning atrof-muhitga faol reaksiyasi shaklidir. U obyektiv ravishda mavjud tuzilmalarni, shuningdek, subyektning shaxsiy salohiyatini o'zgartirishga qaratilgan [9,25]. Bilamizki, ishtirok etayotgan subyektlarning yo'nalishlari va munosabatlarini o'zaro o'zgartirish jarayonida doimo muayyan qiyinchiliklar yuzaga keladi. Bu qiyinchiliklar ularning odatiy xulq-atvorini belgilovchi mahalliy madaniyat va me'yorlar bilan to'qnashuvdan kelib chiqadi

[6,365-370; 8, 371-377; 10, 210-242]

Ijtimoiylashuv jarayoni insonning ko'plab ijtimoiy yoki etnik guruhlarga tegishli bo'lgan bir qator yo'nalish va munosabatlarni, shuningdek, faqat ma'lum bir madaniyatga xos bo'lgan o'ziga xos va individual xususiyatlarni egallashini anglatadi. Turli madaniyatlar vakillari bilan aralashish, bir tomondan, nima to'g'ri va nima to'g'ri emasligi haqida umumiy tushunchalar mavjudligini ko'rsatadi, bu esa ma'lum bir kelishuv uchun shart-sharoit yaratadi, lekin boshqa tomondan, stereotiplardagi farqlar istalgan natijalarga erishishda qiyinchiliklarga olib keladi. Bu yashirin va ochiq to'qnashuvlarga olib keladi, bu esa odamlarning o'zlari bilan muloqotda bo'lgan ijtimoiy guruhlarga moslashishiga to'sqinlik qiladi.

Xorijiy talabalarning moslashish darajasi ularning qabul qiluvchi mamlakatdagi o'z turmush tarzi bilan belgilanadi. Bu yerda markaziy jarayonlar quyidagilardir: ma'ruza va seminarlarda ularning ishiga qo'yiladigan yangi talablarni muvaffaqiyatli o'zlashtirish, topshiriqlarni bajarish, kurs ishlari hamda ularning test va imtihonlarda o'zlarini ko'rsata bilishlari ya'ni ishlashlaridir. Har bir mamlakatda o'quv jarayonini tashkil etishning o'ziga xos

usullari mavjud bo'lib, ular davlat ta'lim standartlari, an'analari tayangan holda, o'qituvchilar, universitet ma'muriyati va talabalar o'rtasidagi muloqot usullari bilan belgilanadi.

Birinchidan, bu xorijiy talabalarning o'z vatanlarida o'rganib qolgan xatti-harakatlarining ba'zi shakllaridan voz kechishlari kerakligini anglatadi. Ikkinchidan, ular yangi strategiyalarni, masalan, turli o'quv materiallari bilan ishlash tartib-qoidalarini o'rganishlari kerak bo'ladi. Xorijiy talabalar shaxsiy sa'y-harakatlari orqali hal qilishlari kerak bo'lgan muayyan qiyinchiliklarga duch kelishadi, garchi ba'zida vaziyatga ta'sir qiluvchi tashqi omillar ham bo'lishi mumkin. Bu jarayonda akademik hamjamiyat va ularning xalqaro talabalar ehtiyojlarini qondirish uchun moslashuvchan bo'lishga tayyorligi alohida rol o'ynaydi [3, 196-219; 11, 75-95; 12].

Mezbon davlat tilini qisman bilish chet ellik talabalarning moslashuvining hal qiluvchi omillaridan biri hisoblanadi: ular tilni ravon bilishning turli darajalarini namoyish etishga moyildirlar. Ushbu talabalarning til muammolari bilan bog'liq jiddiy psixologik qiyinchiliklar bo'lishi mumkin; bu talabalar o'z o'qituvchilari va jamoat joylarida odamlar bilan muloqot qilishga harakat qilganlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Til malakasi mezbon jamoaga integratsiyalashuvning eng muhim shartlaridan biridir [4, 91-109].

Har bir mamlakatning kundalik turmush tarzining o'ziga xos madaniy xususiyatlari mavjud. Talabalar turar joyida yashab, xorijiy talabalar ba'zi mahalliy madaniy o'ziga hosliklarni o'zlashtirishlari kerak, masalan, ovqat sotib olish va pishirish va xonadoshlari bilan muloqot qilishda. Ba'zan bu talabalar o'zlarining milliy kundalik madaniyatining ba'zi elementlaridan voz kechib, yangi muhitga moslashish uchun zarur bo'lgan yangi ko'nikma va odatlarni egallashlari kerak.

Moslashish jarayonida ular bo'sh vaqtlarini tashkil etishda ham muammolarga duch kelishlari mumkin. Uyda bo'lganida odatiy holga aylangan narsa O'zbekistondagi mahalliy aholining salbiy munosabatiga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun ular o'zbek yoshlariga, xususan, TtaUf talabalariga xos bo'lgan xatti-harakatlar va bo'sh vaqtlarini qanday o'tkazishlari haqida ko'proq ma'lumotga ega bo'lishlari kerak. Qolaversa, ular mahalliy madaniy o'ziga hosliklar asosida bo'sh vaqtlarini tashkil etish borasida ma'lum tajribaga ega bo'lishlari lozim. Va nihoyat, o'zbek madaniyati vakillarini xorijiy talabalar o'z madaniyati an'analari bilan tanishishga rag'batlantirishi kerak.

Chet eldagi hayot ko'pincha ko'chada, transportda, do'konlarda yoki teatrlarda noma'lum odamlar bilan aloqa qilish holatlarini o'z ichiga oladi; bu xorijiy talabalar mahalliy aholi tomonidan hech qanday salbiy reaksiyalar qo'zg'atmaydigan xatti-harakatlar namunalari o'rganishi kerakligini anglatadi. Bu vazifa jamoat joylarida mahalliy muloqot usullariga moslashishga yordam beradi.

Umuman olganda, xorijiy talabalarning moslashish jarayoni ular kundalik hayotida o'rnatish va qo'llab-quvvatlashga muvaffaq bo'lgan aloqalar soni va sifatiga [1,5-44] va natijada tarmoqlarning shakllanishiga bog'liq [2, 277-297; 5, 709-722].

Kundalik o'zaro ta'sirning barcha bu tipik sohalari ma'lum darajada o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini takomillashtirishni talab qiladi. Xorijiy talabalarning chet el madaniyatini qabul qilishlari, mahalliy aholi bilan aloqa o'rnatish va mezbon davlat tilini o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi ularning muvaffaqiyatli moslashishi uchun qimmatli turtki bo'lib xizmat qiladi [7,399-406]. Bunday holda, O'zbekistonda, oliy ma'lumot olish eng yuqori natijalarni beradi, bu esa bitiruvchilarning muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Natijalar va muhokama.

Biz 2022 va 2023 yillarda xorijlik talabalarining TtaUfda o'qish va O'zbekistonda yashash vaqtida duch keladigan asosiy moslashuv muammolarini aniqlash maqsadida bir qancha sotsialogik so'rovlar o'tkazdik. Ushbu so'rovnomalarda Hindiston, Pokiston, Rossiya, Turkmaniston, Qirg'iziston, Afg'oniston kabi davlatlar talabaları ishtirok etdi. Anketa so'rovi bakalavriat bosqichida (o'qishning birinchi kursidan to'rtinchi kursigacha) 120 nafar talaba va turli fanlar bo'yicha tahsil olayotgan talabalarini qamrab oldi.

Shu bilan birga, Turkmaniston, Qirg'iziston davlatlaridan O'zbekistonga kelgan talabalarining 76 foizi haqiqatan ham O'zbekistonda o'qish niyatida ekanliklarini aytishdi. Ularning asosiy sababi shundaki, til, madaniyat, hududiy yaqinlik va qarindoshlari yoki tanishlari O'zbekistonda yashashadi, ta'lim olishadi.

Ushbu xorijiy talabalar guruhi O'zbekistonda kasbiy tayyorgarlikka ijobiy munosabatda bo'lishdi, bu ularga yangi sharoitlarga yanada samarali moslashish imkonini berdi.

Shu sababli ham shuni ta'kidlash kerakki, o'quvchilarning o'qimoqchi bo'lgan mamlakat haqidagi bilimlari ularning yangi muhitga moslashishiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi.

1-jadval. TtaUfda o'qishga kelishdan oldin xorijlik talabalarda O'zbekiston to'g'risida dastlabki bilimlar mavjudligi* (%)

So'rovnoma savollari	Qo'shni mamlakatlar		Boshqa mamlakatlar	
	Ha	Yo`q	Ha	Yo`q
O'qishga kirishdan oldin O'zbekiston davlati haqida eshitganmisiz?	50%	0%	33%	18%
O'qishga kirishdan oldin O'zbekistondagi hozirgi siyosiy va iqtisodiy vaziyat haqida ma'lumotga ega bo'lganmisiz?	17%	33%	0%	50%
O'qishga kirishdan oldin O'zbekiston universitetlarida ta'lim jarayoni bilan tanish bo'lganmisiz?	28%	22%	20%	30%
O'qishga kirishdan oldin talabalarining kundalik hayoti va turar joyini tashkil etilishi haqida ma'lumot olganmisiz?	35%	15%	25%	25%
O'qishga kirishdan oldin jamoat joylarida mahalliy aholi bilan muloqot qilish uchun muloqot normalari bilan tanishganmisiz?	38%	12%	25%	25%
O'qishga kirishdan oldin xarid qilish qoidalari bilan tanishganmisiz?	33%	17%	28%	23%
O'qishga kirishdan oldin turli etnik guruhlar vakillari bilan muloqot qilganmisiz?	3%	47%	25%	25%

***Manba:** Muallif tomonidan so'rovnoma ma'lumotlari asosida ishlab chiqilgan.

Uzoq xorijdan kelgan talabalarining aksariyati O'zbekiston haqida juda kam ma'lumotga egadirlar (Qo'shni mamlakatlar bundan mustasno). Ma'lumotlarni asosan internet tarmoqlaridan va universitetga tayyorgarlik kursidan olishgan. Kursda O'zbekiston tarixi va madaniyati, urf-odatlar va an'analari haqida talabalarga yetarlicha ma'lumot berishmagan. Ularni qabul qiluvchi mamlakat haqidagi cheklangan bilimlari moslashish davrida ularning hayotini sezilarli darajada qiyinlashtiradigan omil hisoblanadi. Ular qilgan xatolaridan xulosa

chiqarishlari kerakki, bular ijtimoiy-madaniy tayyorgarlikning yetishmasligidan kelib chiqadi. Bu muqarrar ravishda xorijiy talabalar va mahalliy aholi jamoat joylarida, kasalxonalarda va dam olish joylarida muammolarga olib keladi. Bu talabalar yangi, xorijiy jamiyatning turmush tarziga moslashishda psixologik muammolarga duch kelishlari mumkin.

Xorijiy talabalarning kundalik hayotga moslashishi muammolari. Xorijiy talabalarning kundalik tartiblari va bo'sh vaqtlari ular ko'plab moslashuvchan qiyinchiliklarga duch keladigan muhitlardir. Bu muammolarning aksariyati talabalarning kundalik hayotini tashkil etishda, ma'muriyat va qo'shnilar bilan o'zaro munosabatlar qoidalarini tushunish va ularga rioya qilish zaruriyatida ham qiyinalayotganliklari bilan bog'liqdir. Biroq, bir muncha vaqt o'tgach, bu talabalar ba'zi mahalliy odatlarni o'zlashtira boshlaydilar va ularni kundalik hayotga, ovqatlanish amaliyotiga va kiyinish uslubiga ham kiritadilar. Bu o'zgarishlar ko'proq Hindiston va Pokiston davlatlaridan kelgan talabalar orasida sodir bo'ladi.

Shu bilan birga, xalqaro talabalar erta bolalik davrida o'zlashtirgan milliy xulq-atvor namunalari saqlab qolishadi; bular birinchi navbatda ularning ovqatlanish odatlarida namoyon bo'ladi. Talabalar uylaridan yuborilgan ziravorlar yordamida o'zlari taom pishiradilar. Oshxona, kafe va restoranlar xalqaro talabalar orasida unchalik mashhur emas, chunki ular juda qimmat. Respondentlarning har uchinchisi oziq-ovqat va kiyim kechaklar narxining yuqoriligini ta'kidlaydilar.

TtaUfda o'qiydigan xorijiy talabalarning bo'sh vaqtini o'rganar ekanmiz, bu muhit oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan barcha yoshlarga tegishli yagona tuzilmaga ega ekanligi ma'lum bo'ldi. U kutubxonalarda darslarga tayyorgarlik, dam olish va do'stlar bilan muloqot qilish (xususan, Internet orqali) kabi tadbirlar atrofida tashkil etilgan. Respondentlarning 72 foizi bo'sh vaqtlarini komputerdan o'tkazishni yaxshi ko'radi, 56 foizi sevimli musiqalarini tinglashni yoqtiradi. Talabalarning taxminan 69 foizi uyidagi do'stlari va qarindoshlari bilan ijtimoiy tarmoqlar orqali doimiy aloqada bo'lishadi. Talabalar shaharchasida yashovchi o'zbek talabalari bo'sh vaqtlarini xuddi shunday tashkil qiladi. Birgalikda o'qish va yashash jarayonida talabalarning bu ikki guruhi umumiy manfaatlarga ega bo'lishni boshlaydilar va ularning muloqot jarayoni do'stona (xorijiy talabalarning 25%) va yordam berishga tayyorligi (o'zbek talabalarning 41%) bilan tavsiflanadi.

Biroq, so'rov natijalari tahlili shuni ko'rsatdiki, uchinchi yoki to'rtinchi kursda tahsil olayotgan ko'pchilik xorijiy talabalar (70%) universitetda va jamoat joylarida o'zlarini qulay his qilishadi. Ular mahalliy aholi bilan deyarli ziddiyatga borishmaydi, universitet xodimlaridan yordam talab qilmaydilar va faol dam olish mashg'ulotlari bilan shug'ullanadilar, kino va teatrga boradilar.

Xalqaro talabalarning ijtimoiy moslashuvining to'siqlari va bosqichlari. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xorijiy talabalarning ijtimoiy moslashuvida to'siqlar mavjud. Bu to'siqlar talabalarning kerakli natijalarga erishish uchun o'z o'qishlarini va darsdan tashqari mashg'ulotlarini samarali tashkil etishga imkon beradigan me'yorlarni o'zlashtirishlariga to'sqinlik qiluvchi omillar majmuasi sifatida aniqlanadi.

Quyidagi ijtimoiy moslashuv to'siqlari aniqlandi: birinchidan, xorijiy talabalarning o'qishini tashkil etish, ularning darsdan tashqari faoliyati va kundalik hayoti bilan bog'liq tashkiliy to'siqlar. Asosiy muammoli yo'nalishlar bu o'quv rejasida o'quv soatlarini taqsimlash, o'quv jarayonini uslubiy, moddiy-texnik ta'minlash, uy-joy sharoitlari bilan bog'liq.

Ikkinchidan, talaba-migrantlarning moliyaviy farovonligi va xavfsizligi bilan bog'liq

iqtisodiy to'rsiqlar mavjud. Bu masala respondentlarning 27 foizi tomonidan qayd etilgan.

Uchinchidan, ijtimoiy-madaniy to'rsiqlar mavjud bo'lib, ular migrantlarning milliy va etnik o'ziga xosligi, o'zbek tilini bilish darajasi, kundalik xatti-harakatlari va dam olish shakllari bilan bog'liq muammolarni o'z ichiga oladi. O'zbek tilini o'rganish chet ellik talabalarning xorijiy muhitga moslashishi uchun asosdir: respondentlarning 57% uchun o'zbek tilida muloqot qilish ularning moslashish jarayonida eng qiyin muammo bo'lib ko'rinadi, 23% esa ular og'zaki va yozma nutq ko'nikmalarini muvaffaqiyatli o'zlashtirganiga ishonishadi. Garchi xorijiy talabalar kundalik hayotida talabalar madaniyatosti qadriyatlari va normalarini qabul qilsalar ham, ular o'zlarining milliy va etnik urf-odatlarini va an'alariga ham rioya qilishadi, bu esa qo'shimcha qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Masalan, har uchinchi respondent o'z milliy taomlarini tayyorlash imkoniyati yo'qligini ta'kidlagan.

Va nihoyat, yangi ijtimoiy muhit, uning me'yorlari va qadriyatlari to'g'risidagi ma'lumotlarning yetishmasligi yoki rad etilishidan kelib chiqadigan axborot to'rsiqlari mavjud; bu mahalliy aholi va migrant o'rtasidagi ijtimoiy masofani oshiradi va o'z navbatida ularning o'zaro begonalashuviga sabab bo'ladi. Respondentlarning 41 foizi O'zbekistonda yashovchi turli etnik guruhlar bilan muloqot qilishning nozik jihatlaridan xabardor ekanliklarini, ammo mahalliy aholi bilan muloqot qilish va ularni tushunishda hali ham qiyinchiliklarga duch kelishlarini ta'kidladilar.

Ushbu muammolarni hal qilish quyidagi omillarga bog'liq: erta moslashish bosqichi talabalarning ona yurtidan boshlanadi, bizning fikrimizcha va ularning xorijiy davlatda o'qishga bo'lgan motivatsiyasining tuzilishi bilan bog'liq. Agar ularning motivatsiyasi yuqori sifatli ta'lim olish istagiga asoslangan bo'lsa, kelajakdagi talaba O'zbekiston ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyatlarini o'rganadi, umuman o'zbek xalqining urf-odatlarini va an'alarini aniqrog'i, o'zbek talabalar haqida ma'lumot izlaydi. Respondentlarning 34 foizi ushbu strategiyaga amal qilishga harakat qilgan. Har beshinchi respondent talabalar turar joyida yashash qoidalari, uy-joy sharoitlari va boshqalar haqida ma'lumot izlagan.

Boshlang'ich deb ta'riflanishi mumkin bo'lgan moslashishning keyingi bosqichi universitetga kirgandan keyin boshlanadi. O'rtacha, u ikki oydan bir yilgacha davom etadi. Ushbu bosqichda xorijiy talabalar yangi ijtimoiy muhit bilan tanishadilar: ular tilni faol o'zlashtirmoqda va mahalliy talabalarning o'qish paytida va kundalik hayotda xatti-harakatlarini kuzatmoqda. Xorijiy talabalar odatda guruhdoshlari bilan, ayniqsa, bitta yotoqxonada yashovchilar va yurtdoshlari bilan muloqot qilishadi.

Keyingi bosqichga, ikkinchi darajali moslashishga o'tish uchun talabalar O'zbekiston haqida bilimlarni to'plashlari kerak: uning tarixi, madaniyati, jinslar o'rtasidagi aloqa shakllari va mahalliy aholi bilan muloqot qilishda rioya qilinishi kerak bo'lgan muloqot normalari. Ushbu bosqichda xorijiy talabalar yangi muhit qadriyatlari tizimining asosiy elementlarini tushunadilar va qabul qiladilar. Bu bosqich bir necha oy yoki ikki-uch yilgacha davom etishi mumkin. Ushbu taraqqiyot natijasida xorijiy talabalarning yangi jamiyatga integratsiyalashuvi va ularning ijtimoiy mavqei ta'minlanadi. Universitet xodimlari va O'zbekistonlik talabalar bilan mezbon hamjamiyat vakillari bilan faol muloqot xorijiy talabalarga ushbu bosqichdan tezroq o'tish imkonini beradi.

Ushbu bosqichda moslashuvchan samaradorlikni o'lchash quyidagi obyektiv ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali amalga oshirilishi mumkin: akademik muvaffaqiyat, ijtimoiy va akademik tadbirlarda ishtirok etish, o'zbek do'stlariga ega bo'lish, faol dam olish va bo'sh

vaqt darajasi. Shuningdek, subyektiv choralar mavjud: ijtimoiy farovonlik, o'quv jarayonidan qoniqish, uy-joy sharoitlarining samaradorligi va bo'sh vaqtni tashkil etish, shaxsiy xavfsizlikka ishonch, hech qanday qo'rquv bo'lmasligi va boshqalar.

Ushbu tadqiqotda yuqori kurs talabalarining aksariyati (70%) (uchinchi yoki to'rtinchi kurs talabari) universitet ichida ham, undan tashqarida ham o'zlarini juda qulay his qilishlarini aniqlash uchun subyektiv ko'rsatkichlar tizimidan foydalanildi. Ular mezbon jamoa bilan deyarli hech qanday nizolarga duch kelmaydilar va universitet ma'muriyatining yordamiga muhtoj emaslar; ular faol dam olishni yaxshi ko'radilar, kino va teatrlarga tashrif buyurishadi. Ikkilamchi moslashish bosqichi taxminan uch yil davom etadi.

Xulosa. Xorijiy talabalarining O'zbekistonda moslashuvini kuchaytirish uchun, birinchi navbatda, tayyorgarlik kurslarida o'qitish tizimini takomillashtirish kerak. Ikkinchidan, chet ellik talabalarining universitetda, talabalar turar joyida va jamoat joylarida o'zbek urf-odatlarini va an'analari hamda madaniyatlararo muloqot tamoyillari to'g'risida xabardorligini oshirish uchun maxsus mamlakatni o'rganish kurslarini joriy etish zarur. Uchinchidan, har bir xorijiy talaba uchun, ayniqsa, o'qish, kundalik hayot yoki dam olishda jiddiy moslashish muammolariga dosh berishga majbur bo'lganlar uchun individual maslahat va qo'llab-quvvatlash xizmatlarini ko'rsatish uchun sharoit yaratish juda muhimdir. Muvaffaqiyatli moslashish kasbiy tayyorgarlik samaradorligini oshirish va ushbu talabalar ta'lim olayotgan O'zbekistonga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish uchun hayotiy zarur va o'ta muhimdir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Bochner, S. (1986). The Social Psychology of Cross-Cultural Relations. In: Cultures in Contact: Studies in Cross-Cultural Interaction. ed. S. Bochner, (pp. 5 – 44). Oxford: Pergamon.1986.
2. Bochner, S., B. McLeod, and A. Lin. (1977). Friendship Patterns of Overseas Students: A Functional Model. International Journal of Psychology 12: 277 – 97.
3. Cortazzi, M. and Jin, L. (1999). Cultural Mirrors: Materials and Methods in the EFL classrooms. In: Culture in Second Language Teaching and Learning ed. E. Hinkel (pp. 196 – 219). Cambridge: Cambridge University Press.
4. Furnham, A. (1993). Communicating in Foreign Lands: The Cause, Consequences and Cures of Culture Shock. Language, Culture and Curriculum 6: 91 – 109.
5. Furnham A. and Alibhai N. (1985). The Friendship Networks of Foreign Students: A Replication and Extension of the Functional Model. International Journal of Psychology 20: 709 – 722.
6. Furnham, A. and Tresize, L. (1983). The Mental Health of Foreign Students. Social Science and Medicine 17: 365 – 370.
7. Heikinheimo, P.S. and Shute, J.C.M. (1986). The Adaptation of Foreign Students: Student Views and Institutional Implications. Journal of College Student Personnel 27 (5): 399 – 406.
8. Jensen, I.K.K. and Jensen, J.V. (1983). Cross Cultural Encounters: The Newly Arrived Asian Student. College Student Journal 17 (4): 371 – 377.
9. Kozyreva P.M. (2011). Social Adaptation of the Russian Population in the Post-Soviet Period . Social Studies 6: 24 – 36.
10. Leong, F.T.L., & Chou, E.L. (1996). Counseling International Students. In: Counseling across cultures eds P. B. Pedersen, J. G. Drauguns, et al., (4th ed., pp. 210 – 242). Newbury Park, CA: Sage.

11. Prescott, P. and Hellsten, M. (2005). Hanging Together Even with Non-Native Speakers: The International Student Transition Experience. In: Internationalizing Higher Education: Critical Explorations of Pedagogy and Policy eds P. Ninnes & M. Hellsten, (pp. 75 – 95). Hong Kong: Comparative Education Research Centre, HKU.
12. Ryan, J. (2000). A Guide to Teaching International Students. Oxford: Oxford Centre for Staff and Learning Development.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3 (3)-2023 йил

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).